

Львівський державний університет внутрішніх справ

ДЕРЖАВНА ПОЛІТИКА
ЩОДО ПРОТИДІЇ ТОРГІВЛІ ЛЮДЬМИ
І НЕЗАКОННІЙ МІГРАЦІЇ
В УМОВАХ ВОЄННОГО
АБО НАДЗВИЧАЙНОГО СТАНУ

*Матеріали
Міжнародної науково-практичної
конференції*

3 червня 2022 року

Львів

УДК 343.43
Д 36

Рекомендовано до поширення через мережу Інтернет
Вченою радою Львівського державного
університету внутрішніх справ
(протокол від 27 червня 2022 року № 11)

Упорядники:

Л. В. Павлик, кандидат юридичних наук;
У. О. Цмоць

**ДЕРЖАВНА ПОЛІТИКА ЩОДО ПРОТИДІЇ ТОРГІВЛІ
Д 36 ЛЮДЬМИ І НЕЗАКОННІЙ МІГРАЦІЇ В УМОВАХ ВОЄННОГО
АБО НАДЗВИЧАЙНОГО СТАНУ** : матеріали Міжнародної
науково-практичної конференції (3 червня 2022 року) /
упор. Л. В. Павлик, У. О. Цмоць. Львів : Львівський держав-
ний університет внутрішніх справ, 2022. 208 с.

Збірник містить матеріали доповідей учасників Міжнародної науково-практичної конференції «Державна політика щодо протидії торгівлі людьми і незаконній міграції в умовах воєнного або надзвичайного стану», яка відбулася 3 червня 2022 року у Львівському державному університеті внутрішніх справ.

Опубліковано в авторській редакції. Відповідальність за достовірність фактів, статистичних даних, точність викладеного матеріалу покладається на авторів.

Abstracts of the participants' reports are included in the collection of the International Scientific and Practical Conference «State policy on combating human trafficking and illegal migration in conditions of military or state of emergency», which took place on June 3, 2022 at the Lviv State University of Internal Affairs.

УДК 343.43

© Львівський державний університет
внутрішніх справ, 2022

ЗМІСТ

Благута Р. І.

ЗБРОЙНА АГРЕСІЯ РОСІЙСЬКОЇ ФЕДЕРАЦІЇ ЯК ФАКТОР ДЕТЕРМІНАЦІЇ
ПРОБЛЕМИ ТОРГІВЛІ ЛЮДЬМИ В УКРАЇНІ (*вступне слово*).....7

Андрусишин Р. М.

ЗАХИСТ ПРАВ ДІТЕЙ НА ОКУПОВАНИХ ТЕРИТОРІЯХ:
УКРАЇНСЬКІ РЕАЛІЇ.....15

Андрушко А. В.

ЗАХОДИ СПЕЦІАЛЬНО-КРИМІНОЛОГІЧНОГО
ЗАПОБІГАННЯ ТОРГІВЛІ ЛЮДЬМИ НА СУЧАСНОМУ ЕТАПІ.....18

Бойчук Ю. М.

СУДОВА ПСИХОЛОГІЧНА ЕКСПЕРТИЗА ПОТЕРПІЛИХ
ВІД ЗЛОЧИНІВ, ПОВ'ЯЗАНИХ З ТОРГІВЛЕЮ ЛЮДЬМИ,
В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ.....23

Bondarenko V. A., Posokhova A. V.

CHILD TRAFFICKING AS A FORM OF CHILD MODERN SLAVERY.....28

Брисковська О. М.

ПІДВИЩЕНА НЕБЕЗПЕКА ТОРГІВЛІ ЛЮДЬМИ
ПІД ЧАС ВОЄННИХ ДІЙ.....31

Брич Л. П.

НЕДОПУСТИМІСТЬ ДОКАЗІВ, ОТРИМАНИХ ШЛЯХОМ
ПРОВОКАЦІЙ І ПІДБУРЮВАННЯ, У КРИМІНАЛЬНИХ
ПРОВАДЖЕННЯХ ЩОДО ТОРГІВЛІ ЛЮДЬМИ.....36

Висіunas G.

TRAFFICKING IN HUMAN BEINGS:
REALITY, CHALLENGES AND PREVENTION.....41

Веселовська Т. С., Мовчан А. В.

ЗАСТОСУВАННЯ ОПЕРАТИВНО-ТЕХНІЧНИХ ЗАСОБІВ
ПРИ ВИЯВЛЕННІ ТА ПРИПИНЕННІ КРИМІНАЛЬНИХ
ПРАВOPУРШЕНЬ, ПОВ'ЯЗАНИХ З ТОРГІВЛЕЮ ЛЮДЬМИ
І НЕЗАКОННОЮ МІГРАЦІЄЮ.....50

Волкова Ю. А.

ПРОТИДІЯ ТРАФІКІНГУ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ.....53

Ганаба С. О.

ПРОТИДІЯ ТОРГІВЛІ ЛЮДЬМИ: СИНЕРГІЯ
МІЖНАРОДНОГО ТА УКРАЇНСЬКОГО ЗАКОНОДАВСТВА.....58

А. В. Андрушко,
професор кафедри кримінального права і процесу,
доктор юридичних наук, доцент
(Ужгородський національний університет)

ЗАХОДИ СПЕЦІАЛЬНО-КРИМІНОЛОГІЧНОГО ЗАПОБІГАННЯ ТОРГІВЛІ ЛЮДЬМИ НА СУЧАСНОМУ ЕТАПІ

Широкомасштабна агресія Російської Федерації проти України, серед іншого, спричинила зростання чисельності людей, що перебувають в уразливому стані. У зв'язку з цим актуалізується необхідність удосконалення системи заходів, спрямованих на запобігання торгівлі людьми.

Необхідно підкреслити, що проблема торгівлі людьми має глибоке соціально-економічне підґрунтя, а тому визначальними мають бути загальносоціальні заходи запобігання цьому явищу. Однак поряд із заходами загальносоціального запобігання важливе значення мають також заходи спеціально-кримінологічні, які не замінюють, а доповнюють і конкретизують заходи загальної превенції. Заходи спеціально-кримінологічного запобігання торгівлі людьми базуються на заходах загальносоціальних, використовують їх запобіжний потенціал та сприяють йому. Ефективне запобігання розглядуваним діянням можливе за умови поєднання загальносоціальних та спеціально-кримінологічних заходів [1, с. 211].

Заходи спеціально-кримінологічного запобігання торгівлі людьми можна класифікувати на інформаційно-аналітичні (систематичний збір та аналіз інформації про стан і тенденції розглядуваних злочинів), просвітницькі (інформування населення про небезпечні ситуації, пов'язані з ризиком опинитися у ситуації торгівлі людьми, акцентування на конкретних рекомендаціях про те, як не стати жертвою даного злочину, просвітницька діяльність серед населення, спрямована на зміну ставлення до жертв торгівлі людьми у суспільстві, тощо), правові (удосконалення Закону України «Про протидію торгівлі людьми», кримінального законодавства, спрямованого на протидію розглядуваним посяганням, а також практики його застосування, подолання надмірної м'якості судової репресії), організаційно-управлінські (підвищення професійного

рівня працівників правоохоронних органів, вдосконалення взаємодії правоохоронних органів та інститутів громадянського суспільства, державний захист і реабілітація жертв торгівлі людьми тощо), політичні (завершення війни; активізація діяльності, спрямованої на укладення міждержавних угод про співробітництво у сфері протидії торгівлі людьми).

Торгівля людьми – явище, яке зазнає постійних змін. Сказане тим більше стосується нашого сьогодення. З огляду на це необхідним є постійний збір та аналіз інформації про стан і тенденції торгівлі людьми в Україні. Здійснене автором цих рядків дослідження засвідчує наявність численних суперечностей, які стосуються кримінологічних даних про цей злочин (йдеться, скажімо, про відмінності між офіційною статистикою і статистикою, яку веде Міжнародна організація з міграції). Зрозуміло, що відсутність об'єктивної інформації стоїть на заваді розробленню конкретних заходів із адекватного реагування на нові виклики. Тому насамперед необхідно володіти об'єктивною інформацією про масштаби та особливості цього явища. Потрібно також знати про кримінологічно значущі відмінності між торгівлею людьми, вчиненою з різною метою експлуатації людини (сексуальною, трудовою тощо), що дозволить диференціювати відповідні заходи запобігання. У цьому контексті варто зауважити, що активні бойові дії на значній частині України, ймовірно, пов'язані з такими формами експлуатації людини, які раніше не траплялися (зокрема, з використанням людей у збройному конфлікті).

Необхідно здійснювати масштабне інформування населення про небезпечні ситуації, пов'язані з ризиком опинитися у ситуації торгівлі людьми. Зауважимо, що в науковій літературі висловлювалися критичні міркування стосовно ефективності кампанії з інформування населення про загрозу стати жертвою торгівлі людьми. Водночас стверджувати про низьку ефективність відповідних інформаційних кампаній достатніх підстав немає, оскільки не існує об'єктивних даних про те, скільки потенційних жертв торгівлі людьми ними все ж не стали саме завдяки таким кампаніям. Тому здійснювати широке інформування населення про загрози стати жертвою торгівлі людьми необхідно й надалі. Важливу роль у цій справі, як відомо, відіграють інститути громадянського суспільства.

На наш погляд, варто переглянути окремі підходи до проведення таких кампаній. Як видається, інформування потенційних жертв торгівлі людьми має бути максимально своєчасним і переконливим для тих, хто шукає кращої долі на чужині. Спеціально розроблені пам'ятки, текст яких має містити перелік ознак, за якими можна розпізнати дії торговців людьми, а також контактні телефони для інформування компетентних органів про потрапляння у ситуацію торгівлі людьми, в обов'язковому порядку варто роздавати всім молодим жінкам, які звертаються з метою оформлення закордонного паспорта до Державної міграційної служби чи Центру надання адміністративних послуг, а також при перетині ними державного кордону України [1, с. 212; 2, с. 470].

Варто наголосити на необхідності роз'яснення населенню характерних ознак, за якими можна розпізнати вербувальників та інших торговців людьми, наведення конкретних рекомендацій як не стати жертвою торгівлі людьми, а також надання інформації про те, у які організації можна звертатися для отримання юридичної та іншої допомоги. У цьому контексті зауважимо, що Законом України «Про протидію торгівлі людьми» на місцеві державні адміністрації покладений обов'язок забезпечити створення і підтримку «гарячих ліній», пунктів консультування та розповсюдження інформаційно-просвітницьких матеріалів з питань запобігання торгівлі людьми (ст. 8). Разом з тим роботу у цьому напрямі необхідно посилювати, оскільки, як засвідчило проведене нами опитування, відкритої інформації про номери «гарячих ліній» та про місцезнаходження згаданих пунктів консультування дуже бракує [1, с. 213].

Важливим напрямом запобігання торгівлі людьми мають бути правові заходи. Необхідно, зокрема, удосконалювати положення Закону України «Про протидію торгівлі людьми» та інших актів законодавства в частині процедури виявлення і встановлення статусу особи, яка постраждала від торгівлі людьми, прописати належним чином механізм повернення в Україну громадян України, які постраждали від торгівлі людьми, тощо [1, с. 213; 2, с. 433].

Вдосконалення потребують також кримінально-правові засоби протидії торгівлі людьми. Стаття 149 КК України,

яка передбачає відповідальність за розглядуване діяння, потребує удосконалення. Серед іншого, необхідно зазначити, що у вересні 2018 р. законодавець безпідставно вилучив «здійснення іншої незаконної угоди, об'єктом якої є людина» з переліку тих, які визнаються торгівлею людьми, аргументуючи цей крок необхідністю приведення національного законодавства у відповідність до міжнародних стандартів. Зазначені зміни фактично унеможливили кваліфікацію угод щодо людини, не пов'язаних з її купівлею-продажем (якщо при цьому відсутня мета експлуатації), як торгівлі людьми, що свідчить про наявність серйозної прогалини у кримінальному законодавстві.

Аналіз практики призначення покарання за торгівлю людьми засвідчує надмірний гуманізм вітчизняних судів. Винуватим у вчиненні розглядуваного діяння нерідко призначаються надто м'які покарання. Більше того, переважна більшість засуджених за цей злочин звільняється від відбування покарання з випробуванням. Така практика призводить до того, що засуджена особа не відчуває достатнього карального впливу за вчинене нею діяння, не зазнає адекватного обмеження прав і свобод, що, своєю чергою, не стає належною пересторогою для інших, тих, хто зважається на вчинення даного діяння. У зв'язку з цим автор переконаний, що необхідно забезпечити невідворотність кримінальної відповідальності винних у вчиненні торгівлі людьми, а також адекватність призначуваного покарання вчиненому діянню [1, с. 213].

Серйозного удосконалення потребує методика розслідування торгівлі людьми. Аналіз судової практики засвідчує наявність чималих труднощів, пов'язаних з розслідуванням таких злочинів. Нерідко зібрана у процесі досудового розслідування доказова база ґрунтується виключно на показах самих потерпілих, а також нечисленних свідків, які до того ж з тих чи інших причин нерідко змінюють свої покази. Це, зрозуміло, призводить до того, що відповідні кримінальні провадження іноді «розвалюються» в суді. У зв'язку з цим необхідно проводити систематичне підвищення кваліфікації працівників правоохоронних органів (передусім співробітників відділів боротьби зі злочинами, пов'язаними з торгівлею людьми). Вважаємо, що серйозну увагу необхідно приділяти не тільки передовим методикам розслідування торгівлі людьми,

а й проблемам кваліфікації таких діянь, зокрема питанням розмежування торгівлі людьми та суміжних кримінальних правопорушень.

Важливо мотивувати потерпілих до всебічного сприяння правоохоронним органам у розслідуванні торгівлі людьми. Наразі ж, як засвідчує наше дослідження, переважає ситуація, коли потерпілі від вказаного посягання є досить інертними, переймаються здебільшого не покаранням своїх кривдників, а прагнуть отримати матеріальне відшкодування [1, с. 214; 2, с. 435].

Удосконалення потребує взаємодія і координація діяльності Національної поліції з іншими правоохоронними органами (зокрема, з Державною прикордонною службою України), інститутами громадянського суспільства. Видається, що особливе значення має налагодження взаємодії правоохоронних органів з громадськими організаціями, завдяки активній діяльності яких проблемі торгівлі людьми в Україні приділяється чимало уваги.

Важливе значення має робота, спрямована на виявлення та припинення діяльності різноманітних закладів, котрі, прикриваючись туристичною, рекрутинговою чи іншою подібною діяльністю, фактично є постачальниками українських жінок на міжнародні ринки сексуальних послуг. Необхідним також є постійний моніторинг інтернет-ресурсів, на яких здійснюється вербування потенційних жертв розглядуваного злочину.

Потрібно поліпшувати прикордонний контроль, удосконалювати контроль паспортів та інших документів, які дають право виїзду з України та в'їзду в Україну. Здійснений аналіз емпіричної бази засвідчив: в ряді випадків саме завдяки пильності прикордонників, які звернули увагу на «проблемні» документи, вдалося завадити переміщенню завербованих осіб через державний кордон України [1, с. 215; 2, с. 436].

З огляду на те, що торгівля людьми здебільшого є транснаціональним злочином, вирішити дану проблему на рівні однієї держави неможливо. Здійснений автором аналіз судової практики засвідчує, що до кримінальної відповідальності за розглядуваний злочин притягаються майже винятково ті, хто діяв на території України, тоді як їхні співучасники, котрі діяли на території інших держав, як правило, залишаються непокараними.

З огляду на це вкрай необхідно активізувати діяльність, спрямовану на укладення міждержавних угод про співробітництво у сфері протидії торгівлі людьми, а також встановлювати прями зв'язки з правоохоронними органами інших держав. Це дозволить вирішити численні труднощі, пов'язані з розслідуванням фактів торгівлі людьми, сприятиме притягненню до відповідальності іноземців, причетних до організованих злочинних угруповань, що займаються такою діяльністю. Підкреслимо, що удосконалення інформаційного обміну і професійної взаємодії важливе з правоохоронними органами передовсіма тих держав, котрі входять до числа найвідоміших країн призначення «живого товару» [1, с. 215; 2, с. 438].

Система заходів спеціального запобігання торгівлі людьми перебуває на стадії свого становлення. Видається, що на цьому напрямку існує величезний простір для роботи, яка, за умов належного фінансування та державної підтримки, може дати вагомий позитивний результат.

Список використаних джерел

1. Андрушко А. В. Спеціально-кримінологічні заходи запобігання торгівлі людьми. *Науковий вісник публічного та приватного права*. 2019. Вип. 5. Том 1. С. 210–216.
2. Андрушко А. В. Теоретико-прикладні засади запобігання та протидії злочинам проти волі, честі та гідності особи : монографія. Київ : Ваіте, 2020. 560 с.

Ю. М. Бойчук,

судовий експерт у сфері психологічних досліджень
(Львівський науково-дослідний
експертно-криміналістичний центр МВС)

СУДОВА ПСИХОЛОГІЧНА ЕКСПЕРТИЗА ПОТЕРПІЛИХ ВІД ЗЛОЧИНІВ, ПОВ'ЯЗАНИХ З ТОРГІВЛЕЮ ЛЮДЬМИ, В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

В часи воєнного стану в Україні насилля пов'язане з торгівлею людьми чи сексуальною експлуатацією чинить суттєвий негативний вплив на психіку як окремих індивідів так і суспільства в цілому, що може спричинити стійкі порушення у функціонуванні їх психічного апарату. В подальшому,